

A GYERMEK MEGHALLGATÁSA A KÖZVETÍTŐI ELJÁRÁSBAN

DR. JUHÁSZ ÉVA ANNA*

Jogi keretek

Másfél évvel ezelőtt a Partners Hungary Alapítvány meghívására kerültem be a gyermekek mediációban történő meghallgatásának lehetőségeit kutató mediációs munkacsoportba, ahol elsősorban a gyermekmeghallgatás jogi hátterének vizsgálatával foglalkoztam. Ennek során nyílt lehetőségem az I. Német-Magyar Őszi Akadémián részt venni és egy rövid előadással bemutatni, mely jogszabályok milyen mértékben határozzák meg, vagy nem határozzák meg a gyermek meghallgatását a hazai mediációs környezetben. Ez az írás a teljesség igénye nélkül kívánja felvázolni a gyermek mediációban való meghallgatásának a jogi környezetét.

A gyermek meghallgatásának kérdése alapvetően a családjogi mediációban merülhet fel. A családjogi mediáció a családjogi konfliktusok megoldásának egyik lehetséges alternatívája. A mediációban, így a családjogi mediációban is, a feleknek lehetőségük van arra, hogy közösen keressenek és találjanak megoldást konfliktusukra. A mediációnak ez az ága az egyik legmegterhelőbb mediátori munkát kívánja meg, tekintettel arra, hogy itt találkozhatunk a legnagyobb érzelmekkel, talán kimondhatjuk, ezeknek a mediációknak van a legnagyobb tétje, ami nem más, mint a konfliktusban álló felek „élete”. A pártatlan, titoktartásra kötelezett mediátor itt is keretet ad a felek kommunikációjának, nem bevonódva, de kellő empátiával segíti a megbeszélés folyamatát, s a mediáció alapelveihez hűen nem hoz döntést ügyükben. A folyamat a jövőbeni megoldásra fókuszál, a múltat csak annyiban érinti, amennyiben az kihat a megoldásra. A felek konfliktusa mögött meghúzódó sérült szükségletek feltárásával, annak a felek által történő kölcsönös elismerésével a felek között a kommunikáció, a kapcsolat, a bizalom javul, együttműködés jön létre, ami elvezet a megállapodáshoz.

A családjogi mediáció egyik legfontosabb és legkényesebb kérdése a gyermek részvétele a mediációs eljárásban. Egyre elterjedtebb az a felfogás, „hogy a kiskorú gyermek nem tárgya, hanem olyan érintettje a vele kapcsolatos eljárásoknak, akiért mind szülei, mind a hatóságok, intézmények felelősséggel tartoznak.”¹ Ezt a hozzáállást erősíti a Gyermek Jogairól szóló 1989. évi New York-i Egyezmény², az első olyan nemzetközi egyezmény, amely a gyermekek jogaival és védelmével átfogóan foglalkozik. Az Egyezmény rendelkezik arról, hogy „a szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó

---

* egyetemi okleveles, szenior mediátor, jogász

¹ Éliás Eszter – Gyengéné Nagy Márta – Jeles Judit – Kiss Károly – Kőrös András – Krémer András: *A bírósági közvetítésről – Mindenkinék* (szerk: Gyengéné Nagy Márta, Kőrös András) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2016. 59.o.

² A Gyermek Jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezményt az 1991. évi LXIV. tv. hirdette ki letöltve: 2017. június 2.

szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenképp felett álló érdekét veszik figyelembe elsősorban.³ Az Egyezmény a gyermek meghallgatáshoz fűződő jogát nevesíti, mely szerint „...az Egyezményben részes államok az ítélőképesége birtokába lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni. Ebből a célból lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.”⁴ Természetesen számos további nemzetközi jogszabály rendelkezik a gyermek részvételéről a mediációs folyamatban pl. az Európai Unió Tanácsának a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 2201/2003/EK rendelete (Brüsszel IIa.), mely bevezetőjében alapelveként rögzíti, hogy a gyermeknek életkorától és érettségi szintjétől függően lehetőséget kell biztosítani arra, hogy kinyilvánítsa véleményét a szülői felelősséggel kapcsolatban.⁵ A szabad véleménynyilvánításhoz való gyermeki jog megjelenik az Európa Tanács R(98)1-es ajánlásában a családjogi mediációról⁶, továbbá az Igazságszolgáltatás Hatékonyságáért küzdő Európai Bizottság (CEPEJ) Ajánlásaiban⁷, mely az Európa Tanács családjogi mediációval kapcsolatos irányelveinek hatékonyabb alkalmazására vonatkozik stb. Ezen jogszabályoknak részletesebb ismertetésére terjedelmi okokból nem térek ki.

Hazai jogszabályok

Értelemszerűen a polgári jogi jogvitákban lefolytatható közvetítői eljárást szabályozó 2002. évi LV. törvényt (továbbiakban: Kvtv.) érdemes elsőként megvizsgálunk, vajon rendelkezik-e a kiskorú gyermek mediációban való részvételéről, meghallgatásáról. A törvény vonatkozó rendelkezése nem visz közelebb minket annak a kérdésnek a megválaszolásában, vajon a kiskorú gyermek a családjogi mediációban félként szerepel-e, s ha igen, mikor és hogyan vesz részt az eljárásban. A törvény ugyanis csak arról rendelkezik, hogy a „közvetítői eljárásban a közvetítő a feleket részletesen meghallgatja, biztosítva, hogy a felek egyenlő elbánásban részesüljenek. Ennek során a felek kifejtetik érdekeik alapján kialakított álláspontjukat ...”⁸ Esetleg a Kvtv. azon rendelkezése adhatna kiindulási pontot, hogy a közvetítő a vitás ügy körülményeiről tudomással bírő más személyeket is meghallgathat a közvetítői eljárásban?⁹ Meg kell állapítsuk, ezzel a problémával

³ Egyezmény 3. cikke

⁴ Egyezmény 12. cikk

⁵ Dr. Fehérné dr. Gál Tünde: Gondolatok a kiskorú gyermek véleménynyilvánításának és meghallgatásának elkerülhetetlen-ségéről a szülői felelősséget érintő perekben - a Budapest Környéki Törvényszék és a területéhez tartozó járásbírók gyakorlatának alapján. *Családi jog* 2016/2, 7.o.

⁶ <http://www.mediacio.hu/dokumentumok.html> (2017.05.05.)

⁷ lásd uo.

⁸ Kvtv. 32.§ (1)-(2) bek

⁹ Kvtv. 34.§

kapcsolatban a Kvtv. érdemi válasz nélkül hagy minket. Némi mediátori irigységgel tekintek a Polgári Törvénykönyv¹⁰ Negyedik Könyvére (CSJK) és a Polgári Perrendtartás¹¹ gyermek meghallgatására vonatkozó szabályaira.

A CSJK egyértelműen rendelkezik arról, hogy a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése és a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránti perekben a bíróságnak indokolt esetben, vagy ha azt a gyermek maga kéri, közvetlenül vagy szakértő útján meg kell hallgatnia a gyermeket is. Ha a gyermek a tizennegyedik életévét betöltötte, szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés egyetértésével hozható, kivéve, ha a gyermek választása a fejlődését veszélyezteti.¹² A Polgári Perrendtartás (továbbiakban: Pp.) a kiskorú meghallgatásával kapcsolatban a szülői felügyelet gyakorlásával összefüggő perben a kiskorú gyermeket érdekeltként határozza meg. Amennyiben a bíróság a házastársak kiskorú gyermekének, mint érdekeltnek a meghallgatásáról dönt, indokolt esetben a gyermek számára ügygondnokot rendel. Ez a rendelkezés a kiskorú gyermek önálló perjogi státuszát fejezi ki. A Pp. részletesebben szabályozza a kiskorú gyermek meghallgatásának szabályait, kiemelve azt a követelményt, hogy a meghallgatásnak megfelelő légkörben, a gyermek számára érthető módon kell megtörténnie. Kitér arra is, hogy ki, milyen módon tehet fel kérdéseket a kiskorú gyermeknek, továbbá a gyermeket tájékoztatni kell arról is, hogy a válaszadást megtagadhatja.¹³ Csábító lehet az a gondolat, hogy analógiával élve a gyermek bírósági eljárásban való részvételére vonatkozó szabályokat kiterjesszük a közvetítői eljárásra is. Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni pl. azt a tényt, hogy a mediátor nem javasolhatja a gyermek szakértő által történő meghallgatását – erre csak a feleknek van lehetősége a mediációban –, nincsenek szabályok a gyermek meghallgatásról a Kvtv-ben stb., hogy csak néhány aggályosnak tekinthető körülményt említsek meg.

Az egyetlen – a mediáció tekintetében – konkrét megoldást a gyermek meghallgatására a gyermekvédelmi törvény (továbbiakban: Gyvt.)¹⁴ és annak végrehajtási rendelete adja.

A New York-i Egyezmény 12. cikkében írt alapelv a Gyvt.-ben is érvényesül. A törvény szerint a gyermeknek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz, és ahhoz, hogy tájékoztatást kapjon jogairól, jogai érvényesítésének lehetőségeiről, továbbá ahhoz, hogy a személyét és vagyonát érintő minden kérdésben közvetlenül vagy más módon meghallgassák. Véleményét korára, egészségi állapotára és fejlettségi szintjére tekintettel figyelembe kell venni. A Gyvt.¹⁵ vonatkozó rendelkezése szerint a gyámhatóság kötelezheti a szülőt és a gyermeket, illetve felkérheti a konfliktusban érintett más személyt arra, hogy a nevelési-oktatási intézményben előforduló erőszak miatt kialakult helyzet vagy más súlyos konfliktushelyzet kezelése érdekében vegye igénybe a konfliktuskezelést segítő szolgáltatást.¹⁶ A Gyvt. tehát nem csak szülői

---

¹⁰ 2013. évi V. tv.

¹¹ 1952. évi III. tv.

¹² CSJK 4:171.§ (4) bek.

¹³ Pp. 65/A-65/B.§

¹⁴ 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

¹⁵ Gyvt. 6-10. §

¹⁶ Gyvt. 68. §

felügyelet témájában rendelhet el mediációt, bár konkrétan nem nevesíti az, konfliktuskezelést segítő szolgáltatásként határozza meg. A Gyvt. lényegében megismétli a CSJK – a gyámhatóság által kezdeményezhető illetve elrendelhető – közvetítői eljárásra vonatkozó rendelkezéseit, miszerint a gyámhatóság kezdeményezheti vagy a gyermek érdekében elrendelheti a konfliktusnak közvetítői eljárás vagy támogatott közvetítői eljárás keretében történő rendezését.¹⁷

A Gyvt. határozza meg az ítélőképesség fogalmát is, „ítélőképesség birtokában lévő gyermek az a kiskorú, aki életkornak és értelmi, érzelmi fejlettségének megfelelően képes – meghallgatása során – az őt érintő tények és döntések lényegi talmát megérteni, várható következményeit belátni.”¹⁸

A törvény előírja, hogy a gyámhivatalnak a gondozó és kapcsolattartásra jogosult szülő között a kapcsolattartás tárgyában lefolytatott tárgyalása során egyezség létrehozásakor törekednie kell a felek és a korlátozottan cselekvőképes gyermek közötti megegyezésre. Fontos rendelkezése a jogszabálynak, hogy a gyámhatóság nem hagyhatja jóvá az egyezséget, ha az ellen az ítélőképessége birtokában lévő gyermek kifejezetten tiltakozik. Ez a rendelkezés is harmonizál a New York-i Egyezmény alapelvével.

A Gyer.¹⁹ határozza meg a gyámhatósági eljárásban lefolytatható közvetítői eljárás szabályait.

A kapcsolattartás rendezésével, a kapcsolattartás végrehajtásával és a szülői felügyeleti jog gyakorlásával összefüggő gyámhatósági eljárásban a Kvtv. rendelkezései szerinti közvetítői eljárás folytatható le, de a gyermekvédelmi közvetítői eljárás egyes rendelkezései eltérnek a Kvtv. előírásaitól. A Gyer. kihangsúlyozza, hogy ezekben a közvetítői eljárásokban a közvetítő a gyermek érdekének megfelelően működik közre a felek közötti vitát lezáró megállapodás létrehozásában.²⁰ Ez a rendelkezés elég határozott választ ad arra a mediációs gyakorlatban gyakran felmerülő kérdésre, hogy kell-e a mediátornak a gyermek érdekeit képviselni ezekben az eljárásokban.

A gyámhatósági eljárásban mediációra sor kerülhet a felek közös kérelmére, vagy a gyámhatóság kezdeményezésére gyermekvédelmi közvetítői eljárás, vagy támogatott közvetítői eljárás keretében, hivatalból elrendelt esetben pedig kötelező gyermekvédelmi közvetítői eljárás²¹, vagy kötelező támogatott közvetítői eljárás formájában. A Gyer. részletesen szabályozza a gyermekvédelmi közvetítői eljárást, a felek, közvetítők körét, a költségeket, az eljárásra vonatkozó egyéb szabályokat, kitér a közvetítő gyámhivatal felé történő jelzési kötelezettségére stb. Itt meg kell jegyezni, hogy gyermekvédelmi közvetítői eljárás és a kötelező gyermekvédelmi közvetítői eljárás esetén a felek civil mediátort is választhatnak a közvetítői névjegyzékből, míg a támogatott- és kötelező támogatott közvetítői eljárás során csak

---

¹⁷ Gyvt. 132. § (6) bek.

¹⁸ Gyvt. 2. §

¹⁹ Gyer. 30/A-30/D.§

²⁰ Gyer. 30/A. §

²¹ CSK 4:177.§

a területi gyermekvédelmi szakszolgálat közvetítője nyújthat közvetítői szolgáltatást.²²

A Gyer. a nevelésbe vett gyermekkel való megfelelő együttműködésének kialakítása érdekében is lehetővé teszi a kötelező gyermekvédelmi közvetítői eljárás vagy kötelező támogatott közvetítői eljárás elrendelését a gyámhatóság számára. A szülő kérelmére vagy a gyermekvédelmi gyám kezdeményezésére ebben a körben is sor kerülhet gyermekvédelmi közvetítői eljárás vagy támogatott közvetítői eljárás igénybevételére is.²³

A Gyer. 30/B. §-a rendelkezik a témánk szempontjából kiemelten fontos gyermek- meghallgatásról. „A közvetítő annak érdekében, hogy a gyermek az őt érintő döntések előkészítése során véleményt nyilváníthasson, a korlátozottan cselekvőképes gyermeket kérelmére, az ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen gyermeket a felek kérelmére vagy a gyámhivatal javaslatára bevonhatja a közvetítői eljárásba, feltéve, hogy ez a gyermek számára nem jelent túl nagy megterhelést, valamint érzelmi fejlődését a felek által elmondottak, illetve a felek magatartása várhatóan nem veszélyezteti.”

A gyámhatóság indokolt esetben a korlátozottan cselekvőképes gyermeknek a különélő szülőjével való kapcsolattartásának elmozdítása érdekében – a korlátozottan cselekvőképes gyermek bevonásával – elrendelheti a kötelező gyermekvédelmi közvetítői eljárás vagy kötelező támogatott közvetítői eljárás igénybevételét.

Fentiekből következik, hogy a mediátor nem kezdeményezheti a gyermek bevonását a közvetítői eljárásba. A korlátozottan cselekvőképes gyermek közvetítői eljárásban történő meghallgatásához magának a gyermeknek a kérelme szükséges, illetve a kapcsolattartás elmozdítása érdekében a gyámhatóság rendelheti el a kötelező közvetítői eljárást. Az ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen gyermeket a felek kérelmére vagy a gyámhivatal javaslatára vonhatja be a közvetítői eljárásba, feltéve, hogy ez a gyermek számára nem jelent túl nagy megterhelést stb. Ami még mindig nincs: az a meghallgatáshoz szükséges módszertan, azaz mikor és hogyan kommunikáljunk a mediációba bevont gyermekkel, hogyan őrizzük meg a lelki biztonságát.

Ez még nem a gyermekmeghallgatás „Kánaánja”, de már dereng a fény az alagút végén.

---

²² Gyer. 30/A. § (3) bek.

²³ Gyer. 30/H. § (4) bek.